

Claessens, D. (2017). *Een geschiedenis van sociaal werk*. Berchem: EPO

Stijn Van de Perre*¹

Het sociaal werk kenmerkt zich door zijn ‘veelkleurige verscheidenheid’ (p. 16), beoogt Dries Claessens in zijn boek *Een geschiedenis van sociaal werk* (EPO, 2017). Net zoals bij een gerecht kan dat een dubbel effect sorteren: een bonte receptuur oefent een grote aantrekkingskracht uit, maar geeft tegelijk ook het signaal dat het oppassen geblazen is voor mogelijke onverwachte effecten bij nuttiging. Wie een geschiedenis van sociaal werk wil schrijven, heeft namelijk een paar harde noten te kraken. Een eerste bepalend dilemma is de vraag wanneer je sociaal werk laat aanvangen. Moet je de ‘praktijk’ dan wel de ‘professie’ als startpunt nemen? Die kwestie hangt nauw samen met een tweede fundamentele kwestie: wat is sociaal werk eigenlijk? Welke (basis)ingrediënten maken deze discipline uniek, of minstens herkenbaar genoeg om het verschil te trekken met andere vormen van engagement? Om het verleden te kunnen lezen, dringt een houvast, een toetssteen onder de vorm van een omschrijving of afbakening zich op. Die *issues* komen samen in een derde knoop. Dient een geschiedenis van sociaal werk de historiek van de praktijk respectievelijk het beroep centraal te stellen, of wordt het sociaal werk beter geduid en begrepen tegen de achtergrond van brede maatschappelijke ontwikkelingen? De consequenties van deze opties kunnen moeilijk onderschat worden. En los van vorige uitdagingen stelt zich altijd de vraag naar de beschikbaarheid van literatuur en bronnen.

In zijn boek gaat Dries Claessens voornoemde kwesties niet uit de weg. In een eerste hoofdstuk benoemt hij ze nadrukkelijk. Maar eerder dan zich te verliezen in vaak oeverloze discussies, maakt hij pragmatische keuzes. Dat typeert onmiddellijk zijn opzet en werkwijze. Hij beoogt “*een evenwichtige synthese van de meest generieke historische inzichten van én voor Vlaamse sociaal werkers. En dat zo veel mogelijk in relatie tot het heden*” (p. 18). Dat is zonder meer een ambitieuze doelstelling. Toch slaagt hij daar in een 200-tal bladzijden ook effectief in. Een krachttoer.

Hoofdstuk 2 opent onder de titel ‘Wilde weldoeners en elitair Hellenisme (voor 500)’ en gaat van start met ‘Sociaal werk in de prehistorie’. Op enkele bladzijden worden al onmiddellijk millennia menselijke ontwikkeling overbrugd. Claessens volgt voorts een klassieke periodisering. In het panorama van de jagers-verzamelaars tot de industriële en politieke revoluties aan het einde van de standenmaatschappij wordt sociaal werk soepel en functioneel geïnterpreteerd als uiteenlopende vormen van zorg. Dat heeft

* stijn.vandeperre@ugent.be

¹ Vakgroep Geschiedenis, UGent en Opleiding sociaal werk, Arteveldehogeschool

het voordeel dat er heel wat te vertellen valt. Tegelijk groeit dan wel het risico dat die gretige benadering het profiel van sociaal werk benevelt of verwatert. Bovendien zal een al te uitgesponnen aanloop niet door iedereen als even relevant of nuttig beschouwd worden. De logische chronologie wordt doorgetrokken in meer herkenbare hoofdstukken over de prille verzorgingsstaat (1850-1918) en de naoorlogse welvaartsstaat (1918-1989). Het boek wordt afgesloten met indringende, maar genuanceerde beschouwingen over de evoluties waarmee sociaal werk vandaag geconfronteerd wordt. Alles samen is dat een stevige boterham, met heel wat lagen. Claessens zorgt er op diverse manieren voor dat die verteerbaar blijft. Zo hanteert hij een prettig leesbare, toegankelijke schrijfstijl, goed uitgebalanceerd en trefzeker. Hij slaagt er telkens opnieuw in goed te doseren. Dat is een kunst op zich. Om de hoek loert evenwel altijd de verleiding om uit te diepen, of uit te weiden. Bepaalde materies zijn nu eenmaal beter gedocumenteerd, andere thema's smaken altijd naar meer. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een visie op de behandelde krachtlijnen. De methode om met 28 kaderstukken, verspreid over de acht hoofdstukken, aspecten te actualiseren (zoals 'Sociaal werk en democratie'), te verduidelijken (zoals 'Rasphuizen, spinhuizen en bedelaarskolonies'), te accentueren (zoals 'Koloniaal sociaal werk') of te problematiseren (zoals 'Neoliberaal sociaal werk'), was een opportune keuze. Eerder dan de tekst te verstoren en de lezer even uit zijn concentratie te halen, zorgen deze kanttekeningen voor een toegevoegde waarde. De ene keer manifesteren ze de relevantie van het historische verhaal, of plaatsen ze de schijnwerpers op een boeiende kwestie; de andere keer bieden ze een forum tot reflectie.

Dries Claessens, socioloog van de Universiteit Antwerpen, als docent en onderzoeker verbonden aan de opleiding Sociaal Werk van de Artesis Plantijn Hogeschool, richt zich met dit boek zowel tot sociaal werkers in opleiding als tot 'werkveldprofessionals... met een gezonde en brede interesse in hun kennisdomein' (p. 18). Zij zullen allicht baat hebben bij deze rijke synthese. Zo vormt het boek een complement op en een referentiekader voor de Canon Sociaal Werk, die vanaf 2006 in Nederland ontwikkeld werd en vanaf 2012 ook een Vlaamse versie kreeg. Claessens maakt overigens deel uit van de kernredactie van het groeiende Canon-netwerk en leverde ook reeds verschillende bijdragen. Het streven om keerpunten of trends in perspectief te plaatsen en hun invloed op vandaag te situeren, typeert niet alleen de gevarieerde stukken in het 'wikipendium', de Canon-website, maar vormt ook de kracht van *Een geschiedenis van sociaal werk*.

De titel van het boek getuigt onmiskenbaar van zelfrelativering. Het gaat om 'een' geschiedenis van sociaal werk. Of, hoe een lidwoord het verschil maakt. Claessens heeft zinnige keuzes gemaakt en die flexibel aangewend. Dat geldt zowel voor de thematische als geografische focus. Zo vertrekt hij van de 'min of meer directe werkcontext van Vlaamse sociaal werkers' (p. 19), al ziet hij die in een globaliserende wereld zeker niet los van internationale invloeden en evoluties. *Een geschiedenis van sociaal werk* wil een basisboek bieden. Dat is de maatstaf hier. In deze synthese werd vooral gewerkt met historische en sociologische standaard- en overzichtswerken. Hoewel de

literatuurlijst nu al aanzienlijk is, blijft er nog een niet te onderschatten en divers volume aan studies en onderzoeken die, zeker vanuit de ruime interpretatie van sociaal werk, hun plaats zouden verdienen in de compositie. Bovendien vragen tal van thema's en invalshoeken om grondig (historisch) onderzoek, op basis van archief, eigentijdse publicaties en getuigenissen. Dat geldt in het bijzonder voor de beroepsgeschiedenis van het sociaal werk. Claessens reikt daarvoor in zijn laatste hoofdstuk trouwens argumenten aan. In het licht van de postwelvaartstaat waar 'verzakelijking en ontzeling van het sociaal werk' (p. 212) dreigen, ondersteunt hij de noodzaak van een normatieve (her)professionalisering. Als sociaal werk zijn relevantie ('bestaansrecht en legitimiteit', p. 218) wil vrijwaren en behouden, dan zal het zich moeten aanpassen. Zoals het altijd heeft gedaan. Om daar evenwel op een doordachte manier mee om te gaan, is historisch besef geen vrijblijvende of overbodige luxe.